

جهاد اقتصادی

و

نقش سازمان بازرسی کل کشور در تحقق آن

محمدجواد حق شناس

فهرست مطالب

.....	مقدمه	۴
.....	برنامه چهارم توسعه	۶
.....	طبقه‌بندی شاخص‌های توسعه استان‌ها	۷
.....	شیوه اجرای برنامه بازرسی	۱۰
.....	نتایج و میزان تحقق اهداف کمی شاخص‌های برنامه	۱۱
.....	موانع تحقق اهداف برنامه	۱۵
.....	ملاحظات	۲۴
.....	پیشنهادها	۲۵

مطالب مندرج در این گزارش پژوهشی نشانگر دیدگاه نویسندگان آن بوده و لزوماً نمایانگر دیدگاه سازمان بازرسی کل کشور نمی باشد. کلیه حقوق مربوط به سند حاضر متعلق به سازمان بازرسی کل کشور بوده و هرگونه انتشار مطالب آن بدون کسب اجازه از این سازمان، غیر مجاز می باشد.

مقدمه

نام‌گذاری هر سال از سوی مقام معظم رهبری سنت حسنه‌ای است که علاوه بر نشان دادن جهت صحیح حرکت، باعث روشن شدن هدف اصلی نظام اسلامی در آن سال می‌گردد. با توجه به اشراف معظم‌له بر مسائل مختلف داخلی و بین‌المللی، قطعاً این نام‌گذاری با اهداف معینی صورت می‌گیرد و در صورتی که از سوی مسئولان و مدیران ذی‌ربط مورد توجه جدی قرار گیرد، می‌تواند ضمن رفع مشکلات باعث پیشرفت و توسعه مطلوب کشورمان شود.

رهبر انقلاب در طلوعه سال جاری، این سال را «سال جهاد اقتصادی» نام‌گذاری کرده و در بیانات خود در مشهد مقدس، شاخص‌ها و الزامات تحقق این شعار را برشمردند. اندکی دقت در نام‌های سال‌های اخیر از سوی ایشان نشان می‌دهد مهم‌ترین دغدغه معظم‌له در این چند سال مسائل اقتصادی و معیشتی مردم و نظام اسلامی است. این موضوع را می‌توان از خلال عناوین این سال‌ها (از قبیل جهاد اقتصادی، همت مضاعف، کار مضاعف، اصلاح الگوی مصرف، نوآوری و شکوفایی و...) متوجه شد.

در نگاه نخست دو دلیل می‌توان در نام‌گذاری سال ۹۰ به نام جهاد اقتصادی عنوان نمود: نخست طرح‌های کلان اقتصادی نظام که هم‌اکنون توسط دولت در حال اجراست همچون اصل ۴۴ و هدفمند کردن یارانه‌ها و دوم فاصله‌ای که بین نرخ شاخص‌های اقتصادی با اهداف در نظر گرفته شده در اسناد بالادستی همچون سند چشم‌انداز و برنامه‌های توسعه وجود دارد. بدون تردید تحقق منویات و مطالبات مقام معظم رهبری نیازمند جدیت و پشتکار تمامی مدیران و کارکنان نظام اداری و آحاد شهروندان جامعه اسلامی و نیز همکاری و تعامل مناسب قوای سه‌گانه و سایر نهادها و سازمان‌های کشور است. در صورتی که مجلس قوانین مناسبی جهت دستیابی به هدف کلی جهاد اقتصادی تصویب نماید، دولت لویح و برنامه‌های لازم را به مجلس ارائه دهد و قوانین تصویب شده را به درستی اجرا نماید و دستگاه قضایی بر نحوه اجرای برنامه‌ها و سیاست‌ها نظارت کرده و مانع از نقض مستمر قوانین نشود می‌توان به تحقق مطالبات مقام معظم رهبری که خواست اصلی مردم است، امیدوار بود.

لذا تمامی مسئولان کشور بایستی خود را مخاطب سخنان معظم‌له در نام‌گذاری سال تلقی نمایند و قوه قضائیه نیز بایستی در این راستا، پیشگام باشد. مدیران دستگاه قضایی نیز با وقوف به این نکته، از ابتدای سال جاری اقدامات مختلفی را در این جهت سامان دادند که مهم‌ترین آن تشکیل کمیته تحقق جهاد اقتصادی در این قوه است که تاکنون جلساتی نیز با

حضور کارشناسان و صاحب‌نظران تشکیل و وظایف و نقش قوه قضائیه در دست‌یابی به این هدف مورد بررسی قرار گرفته است.

سازمان بازرسی کل کشور نیز به عنوان یکی از دستگاه‌های تابعه قوه قضائیه که بر اساس قانون اساسی وظیفه نظارت بر حسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین در کشور را به عهده دارد در جلسات درون‌سازمانی و کمیته‌های تخصصی خود به بررسی ابعاد موضوع جهاد اقتصادی و نقش این سازمان در تحقق آن پرداخته است. با توجه به اهمیت این موضوع در نوشتار حاضر پس از بررسی دیدگاه‌های مقام معظم رهبری، به بررسی مبانی مفهومی و دیدگاه اسلام درباره جهاد اقتصادی، ضرورت و اهمیت آن و نقش قوه قضائیه و سازمان بازرسی کل کشور در این خصوص پرداخته‌ایم.

به این امید که با تلاش و جدیت مدیران و کارکنان تمامی نهادها و دستگاه‌های اداری کشور، شاهد رشد و شکوفایی اقتصاد کشور و تحقق راهبرد جهاد اقتصادی باشیم.

جهاد اقتصادی از دیدگاه مقام معظم رهبری

بررسی عناوین سال‌های مختلف که از سوی رهبر انقلاب نام‌گذاری شده نشانگر آن است که وضع معیشت مردم و اقتصاد کشور همواره از دغدغه‌های ایشان بوده است. از سال ۱۳۷۲ که به نام صرفه‌جویی و پرهیز از ریخت و پاش نامیده شد تا سال جاری که جهاد اقتصادی نام‌گذاری گردید، در کنار تأکید بر تقویت ایمان، هم‌بستگی و اتحاد همواره پرهیز از اسراف، انضباط اقتصادی و خدمت‌رسانی به مردم محور نام‌گذاری‌های سال‌ها از سوی مقام معظم رهبری را تشکیل داده است. اهمیت مسائل اقتصادی با توجه به شرایط کنونی کشورمان چه از بعد داخلی و چه از بعد بین‌المللی بیش از پیش احساس می‌شود. بنابراین به نظر می‌رسد جهت‌گیری تمامی برنامه‌های کلان کشور بایستی به سمت رفع مشکلات اقتصادی کشور و ارائه الگوی مطلوب در این زمینه از سوی مسئولین مربوطه باشد.

مقام معظم رهبری در باب اهمیت مسائل اقتصادی و علت نام‌گذاری امسال به نام جهاد اقتصادی در پیام نوروزی خود فرمودند:

«آنچه در عرصه مجموعه مسائل کشور انسان مشاهده می‌کند... این است که از جمله اساسی‌ترین کارهای دشمنان ملت ما و کشور ما... مسائل اقتصادی است. البته در عرصه فرهنگی هم فعالند. در عرصه سیاسی هم فعالند. در عرصه انحصارات علمی هم فعالند. اما در عرصه اقتصادی فعالیت بسیار زیادی دارند. همین تحریم‌هایی که دشمنان ملت ایران زمینه‌سازی کردند یا آن را بر علیه ملت ایران اعمال کردند به قصد این بود که يك ضربه‌ای بر پیشرفت کشور ما وارد کنند و آن را از این حرکت شتابنده باز بدارند... لذا سال جاری... ما بایستی توجه کنیم به اساسی‌ترین مسائل کشور، و محور همه اینها به نظر من مسائل اقتصادی است. لذا من این سال را سال جهاد اقتصادی نام‌گذاری می‌کنم.»

ایشان در مشهد مقدس نیز به یکی دیگر از علل نام‌گذاری امسال به نام جهاد اقتصادی اشاره کردند:

«به نظر صاحب‌نظران، امروز در این برهه از زمان، مسئله اقتصادی از همه مسائل کشور فوریت و اولویت بیشتری دارد. اگر کشور عزیز ما بتواند در زمینه مسائل اقتصادی، حرکت جهادگونه‌ای انجام بدهد... بلاشک برای کشور و پیشرفت کشور و عزت ملت ایران تأثیرات بسیار زیادی خواهد داشت. ما باید بتوانیم قدرت نظام اسلامی را در زمینه حل مشکلات اقتصادی به همه دنیا نشان دهیم؛ الگورا بر سر دست بگیریم تا ملت‌ها بتوانند ببینند که يك ملت در سایه اسلام و با تعالیم اسلام چگونه می‌تواند پیشرفت کند.»

درخواست ایشان از مسئولان و مردم جهت تحقق این هدف، حرکت و تلاش جهادگونه است و در این زمینه فرمودند: «از مسئولان کشور چه در دولت، چه در مجلس، چه در بخش‌های دیگری که مربوط به مسائل اقتصادی می‌شوند و هم چنین از ملت عزیزمان انتظار دارم که در عرصه اقتصادی با حرکت جهادگونه کار کنند، مجاهدت کنند. حرکت طبیعی کافی نیست؛ باید در این میدان، حرکت جهشی و مجاهدانه داشته باشیم.»

تحلیل سخنان رهبر انقلاب نشان می‌دهد جهاد از دیدگاه ایشان صرفاً در مفهوم نظامی خلاصه نمی‌شود. این مطلب را در بیانات سال‌های گذشته ایشان نیز می‌توان مشاهده کرد:

«... جهاد فقط جهاد در میدان جنگ نیست، هر چیزی که هم تلاش باشد هم مقابله با دشمن این جهاد است ... یعنی ممکن است يك كاری را انجام بدهند، زحمت هم بکشند، بگویند ما داریم جهاد می‌کنیم؛ نه، يك شرط جهاد این است که در مقابله با دشمن باشد و این مقابله يك وقت در میدان جنگ مسلحانه است که جهاد رزمی نام دارد. يك وقت در میدان سیاست که جهاد سیاسی نامیده می‌شود ... پس شرط اول جهاد این است که در آن تلاش و کوشش باشد و شرط دومش اینکه در مقابل دشمن صورت گیرد.»^۱

می‌توان گفت یکی از اهداف مقام معظم رهبری در مورد انتخاب نام جهاد اقتصادی اصلاح نگاه و تصحیح تفکرات عرصه اقتصادی بوده است. ایشان به کرات در این خصوص سخن گفته‌اند: «مساله ديگر، نگاه غير مادی به اقتصاد است. بسیاری از این مشکلاتی که در دنیا پیش آمده به خاطر نگاه مادی به مساله اقتصاد و مساله پول و مساله ثروت است ... اسلام برای ثروت اهمیت قائل است، اعتبار قائل است. تولید ثروت در اسلام مطلوب است منتهی با نگاه الهی و معنوی. این است که از این ثروت برای فساد، برای ایجاد سلطه و برای اسراف نباید استفاده کرد. از این ثروت باید برای سود جامعه بهره برد و بقیه مسائل فراوانی که وجود دارد.»^۲

جهاد اقتصادی دارای ویژگی‌ها و شاخص‌هایی است که رهبر انقلاب در سخنان خود در مشهد مقدس برخی از مهم‌ترین آنها را برشمردند. مهمترین شاخص‌های جهاد اقتصادی از نظر ایشان عبارت است از: رشد اقتصادی، افزایش بهره‌وری، کاهش فاصله درآمدی، کاهش نرخ بیکاری، افزایش سرمایه‌گذاری بخش خصوصی، گسترش تعاونی‌ها، صرفه‌جویی بویژه در بخش آب و مشارکت مستقیم مردم در اقتصاد، برخی از الزامات جهاد اقتصادی نیز شامل داشتن روحیه جهادی، استحکام معنویت و وجود ایمان و تدین در جامعه، عدم ابتلاء کشور به مسائل حاشیه‌ای و حفظ اتحاد و انسجام ملی است.

دقت در شاخص‌ها و الزامات جهاد اقتصادی که از سوی رهبر معظم انقلاب ارائه شده نشان‌گر آن است که این شاخص‌ها و الزامات شباهت بسیاری به شاخص‌ها و اهداف اسناد بالادستی نظام از جمله سند چشم‌انداز و برنامه‌های توسعه دارد. بنابراین می‌توان گفت یکی از مطالبات اصلی ایشان در سال جاری عمل به قوانین موجود در راستای دست‌یابی به اهداف اقتصادی ترسیم شده است.

رشد اقتصادی هشتاد درصدی از جمله شاخص‌های مورد نظر رهبری است که در برنامه توسعه نیز به آن اشاره شده است. واقعیت این است که بسیاری از اقتصادهای نوظهور جهان با حفظ رشد اقتصادی بالا طی چندین سال متوالی توانسته‌اند به جهش اقتصادی دست پیدا کرده و در زمره اقتصادهای نوظهور جای بگیرند که نمونه آن برخی کشورهای شرق و جنوب شرق آسیا و آمریکای لاتین است.

علاوه بر رشد اقتصادی نه چندان مطلوب، سطح پایین بهره‌وری در کشورمان نیز یکی از معضلات جدی نظام اقتصادی و مدیریتی ماست که رهبری انقلاب بارها به آن اشاره کرده و از مسئولان خواسته‌اند در جهت بهبود این شاخص، ابتکارات لازم را انجام دهند. بر خلاف تصور رایج، بهره‌وری فقط برای صنایع نیست بلکه سطوح مختلفی دارد و همه افراد در همه سطوح

۱ سخنرانی در جمع فرماندهان لشکر ۲۷ محمد رسول الله در سال ۷۵

در آن نقش دارند. نحوه استفاده از امکانات و منابع به ویژه منابع انسانی توسط مدیریت سازمان‌ها و شرکت‌ها نقش بسیار مهمی در آن دارد.

توزیع عادلانه درآمدها و کاهش ضریب جینی از دیگر شاخص‌های یک اقتصاد مطلوب است. متأسفانه اقتصاد رانتی و غیررقابتی غالباً منجر به برخوردار شدن عده‌ای و محرومیت عده‌ای دیگر و در نتیجه شکاف درآمدی و بالارفتن ضریب جینی می‌گردد. در جهاد اقتصادی لازم است برنامه‌های مناسبی جهت کاهش فاصله درآمدی ارائه و اجرا شود.

افزایش اشتغال و کاهش بیکاری از دیگر شاخص‌های مهم یک اقتصاد سالم است. با توجه به جوان بودن جمعیت کشورمان و تبعاتی که بیکاری آنها می‌تواند به همراه داشته باشد مساله اشتغال باید از اولویت‌های اصلی مدیران اقتصادی کشور باشد. افزایش اشتغال نیازمند سرمایه‌گذاری و مشارکت فعال بخش خصوصی است. اصل ۴۴ در صورتی که به درستی اجرا شود می‌تواند زمینه ورود بخش خصوصی به عرصه اشتغال را فراهم و بسیاری از مشکلات در این زمینه را رفع نماید.

جهاد اقتصادی علاوه بر تلاش در جهت تولید بیشتر نیازمند صرفه‌جویی در مصرف است. واقعیت این است که میزان مصرف برخی کالاها در جامعه ما بسیار بالاتر از استانداردهای جهانی است و رهبر معظم انقلاب با وقوف به این مساله سال ۱۳۸۸ را سال اصلاح الگوی مصرف نام‌گذاری کردند. جهاد اقتصادی را نیز می‌توان تداوم اصلاح مصرف دانست یعنی به منظور تحقق این هدف، علاوه بر توجه به تولید، دقت در مصرف نیز لازم است.

شاخص مهم دیگری که رهبر انقلاب جهت تحقق جهاد اقتصادی بیان کردند مشارکت مستقیم مردم در اقتصاد است. بر اساس دیدگاه اکثر قریب به اتفاق صاحب‌نظران یکی از مشکلات مهم اقتصاد ایران، دولتی بودن آن است که باعث هدر رفتن بسیاری از منابع ملی شده است. به همین دلیل در سالهای گذشته مسئولان کشور، برنامه‌ها و سیاست‌هایی را در جهت افزایش نقش مردم در اقتصاد تدوین، تصویب و اجرا نموده‌اند که مهمترین آن سیاست‌های کلی اصل ۴۴ است. آنچه مسلم است نحوه اجرای این سیاست‌ها، تاثیر مهمی بر تحقق راهبرد جهاد اقتصادی خواهد داشت.

تحلیل محتوای بیانات امسال مقام معظم رهبری بیانگر ارتباط مطالبات امسال ایشان از قوای سه‌گانه با مطالبات سال‌های گذشته است که معتقدند جمهوری اسلامی ایران باید به الگویی برای سایر کشورهای جهان اسلام تبدیل شود. با توجه به موانعی که دنیای غرب در جهت دستیابی کشورمان به علم و فناوری ایجاد می‌کند و تحریم‌هایی که اخیراً در این زمینه وضع نموده‌اند، درک مفهوم جهاد اقتصادی و عمل به آن می‌تواند کشورمان را از این موانع به سلامت عبور دهد.

قانون هدفمند کردن یارانه‌ها که همواره مورد تاکید معظم‌له قرار داشته است در صورتی که به درستی اجرا شود می‌تواند منجر به خیز اقتصادی کشورمان شود؛ لذا در سال جهاد اقتصادی مدیران اجرایی کشور باید به این مهم توجه ویژه داشته باشند و از دست زدن به اقدامات غیرکارشناسی و مبتنی بر آزمون و خطا در اجرای این برنامه بزرگ خودداری نمایند. در این میان مطالبه همیشگی رهبر انقلاب مبنی بر مبارزه با مفاسد اقتصادی نباید مورد غفلت و فراموشی قرار گیرد. در این زمینه نقش قوه قضائیه در پیشگیری و برخورد با این جرایم حائز اهمیت وافر است. جهاد اقتصادی مستلزم مبارزه با کسالتی است که فضای

این واژه به معنی کوشش برای کسب رضایت خداوند در هر زمینه‌ای است. علاوه بر ویژگی مذکور، جهاد دارای ویژگی دیگری است و محدود به زمان و مکان خاصی نیست؛ جهاد همواره استمرار دارد و انسان در محضر خداوند به طور دائمی در مسیر جهاد درونی و بیرونی قرار دارد.

جهاد انواع مختلفی دارد. گاهی از نوع نظامی است. گاهی فرهنگی است و زمانی از نوع اقتصادی. جهاد اقتصادی همانطور که از عنوان آن هویداست با اقتصاد سروکار دارد. اقتصاد نیز همچون جهاد، واجد دو معنای لغوی و اصطلاحی است و در فرهنگ معین، چهار تعریف از آن ارائه شده است:

- میان‌روی در هر کاری
- رعایت اعتدال در دخل و خرج
- میان‌روی در هزینه‌ها
- مجازاً صرفه‌جویی

اقتصاد امروزه بیشتر به عنوان يك دانش مطرح است و در فرهنگ معین علم اقتصاد به این صورت تعریف شده است: یکی از رشته‌های علوم اجتماعی که در باب کیفیت فعالیت مربوط به دخل و خرج و چگونگی روابط مالی افراد جامعه با یکدیگر و اصول و قوانینی که بر امور مذکور حکومت می‌کند و وسایلی که باید در عمل با توجه به مقتضیات زمان و مکان اتخاذ شود تا موجبات سعادت و ترقی جامعه و رفاه و آسایش افراد آن تامین گردد، بحث می‌کند.

فعالیت‌های اقتصادی بسیار گسترده و متنوع است اما اندیشمندان اقتصادی، این فعالیت‌ها را ذیل سه دسته کلی تولید، توزیع و مصرف طبقه‌بندی می‌کنند. معمولاً اقتصادی که در آن تولید بیش از مصرف باشد توسعه‌یافته محسوب می‌شود البته کیفیت محصولات تولیدی نیز در این میان حائز اهمیت است به طوری که امروزه کشورهای توسعه‌یافته اغلب به سمت تولید فن‌آوری‌های برتر حرکت کرده‌اند. تاکید مقام معظم رهبری بر جنبش نرم‌افزاری نیز در همین راستا قابل ارزیابی است.

انگیزه اصلی در فعالیت اقتصادی معمولاً سود است اما زمانی که واژه جهاد کنار آن می‌آید رنگ تقدس و الهی به خود می‌گیرد و نیت مهم می‌شود. زیرا دیگر صرفاً بعد مادی، مبنای فعالیت محسوب نمی‌شود بلکه بعد معنوی نیز در این میان اهمیت پیدا می‌کند.

در اسلام همواره تاکید شده است که انسان انگیزه معنوی به کار و فعالیت‌های مادی داشته باشد و به این خاطر در متون دینی، آیات و روایات متعددی به موضوع فعالیت و تلاش اقتصادی با نگاه اخروی اختصاص یافته است. آموزه‌های دینی سرشار از آیات و روایاتی است که نشان می‌دهد تلاش ایشارگرانه همراه با انگیزه‌های الهی به گونه‌ای که موجب استقلال اقتصادی و استغنائی کشور از بیگانگان گردد، نوعی جهاد در راه خدا محسوب می‌شود. به عنوان مثال در آیه بیستم سوره مزمل خداوند تعالی «تلاش برای زندگی را در کنار جهاد فی سبیل الله قرار داده و این نشان می‌دهد که اسلام برای این موضوع اهمیت زیادی قائل است. چرا چنین نباشد در حالی که يك ملت فقیر و گرسنه و محتاج به بیگانه، هرگز استقلال و عظمت و

سربلندی نخواهد یافت و اصولاً «جهاد اقتصادی» بخشی از جهاد با دشمن است»^۵. در روایتی از قول نبی مکرم اسلام آمده است: «کسی که جهاد نکرده یا آرزوی جهاد نداشته باشد به نوعی از نفاق مرده است»^۶.

در روایت دیگری از امام موسی کاظم (ع) نقل شده است: «کسی که برای کسب روزی حلال تلاش کند تا بدان وسیله مخارج خود و خانواده اش را تأمین سازد مانند کسی است که در راه خدا جهاد می نماید»^۷.

امام حسین (ع) نیز تعبیر زیبایی در این باره دارند و می فرمایند: «انّ الحیاء، عقیده و جهاد». مفهوم جهاد در معارف دینی دارای دو بعد درونی (جهاد اکبر) و بیرونی (جهاد اصغر) است و جهاد درونی به مراتب دشوارتر و البته ارزشمندتر از جهاد بیرونی معرفی شده است. با الهام از این تقسیم بندی و با تفسیر آن به بحث حاضر، جهاد اقتصادی را می توان دارای دو بعد درونی و بیرونی دانست. جهاد اقتصادی در بعد بیرونی به معنی مبارزه با دشمن خارجی نظام اسلامی است و در بعد درونی نیز به معنی مبارزه با مفاسد و مسائل اقتصادی درون نظام است که هم افراد و هم ساختارهای فاسد را شامل می شود.

از منظر دیگر جهاد اقتصادی را می توان به دو نوع فعالانه و منفعلانه تقسیم کرد. جهاد اقتصادی می تواند با رویکردی انفعالی انجام پذیرد به این معنی که پس از وقوع يك مسئله یا مفسده اقتصادی، به مقابله با آن برخیزیم، مبارزه با مفسدان اقتصادی و نیز مقابله انفعالی با تحریم های اقتصادی بین المللی از این سنخ است. اما جهاد اقتصادی با رویکرد فعال، پیش از وقوع مفسده اقتصادی معنی پیدا می کند و به معنی مجال ندانیدن به فاسدان برای افساد در عرصه اقتصاد است. اصلاح قواعد و قوانین معیوب و ایجاد ساختارها و نهادهای فسادگریز در عرصه داخلی اقتصاد، و نیز ایجاد ساختارهای اقتصادی جایگزین در عرصه بین المللی که هم امکان اعمال تحریم های بین المللی را از بین ببرد و هم موجب کاهش قدرت اقتصادی دشمن شود، از مقوله جهاد اقتصادی فعال است^۸.

باید توجه داشت که اصطلاح جهاد اقتصادی متعلق به عرصه ارزشی و اعتقادی و از جنس اقتصاد اسلامی است و نمی توان تحلیل لیبرالیستی، سرمایه داری یا مارکسیستی از اقتصاد داشت و از واژه جهاد اقتصادی استفاده کرد. اگر آنچه در جهاد اقتصادی مطرح است با اقتصاد اسلامی تطبیق نداشته باشد جهاد اقتصادی واژه ای بی معنا خواهد شد. اقتصاد اسلامی است که در آن ارزشهایی مانند قناعت، کار، فعالیت، تولید، مصرف، ایثار و غیره وجود دارد... جهاد اقتصادی جهادی است که اقتصاد توسعه محور را با ادبیات اسلامی - ایرانی هدف خود قرار داده و از این منظر مساله را ببیند^۹.

برخی کارشناسان معتقدند دو دیدگاه بدبینانه و خوش بینانه درباره جهاد اقتصادی وجود دارد. بدبینان تعبیر اشتباهی مانند ریاضت اقتصادی از جهاد اقتصادی دارند. در حالی که اقتصاد از سه بخش تولید، توزیع و مصرف تشکیل شده است. کسی که جهاد اقتصادی را ناظر

۵ تفسیر نمونه، جلد ۲۵، ص ۲۰

۶ منتخب میزان الحکمه، حدیث ۱۸۴

۷ اصول کافی، ج ۴، ص ۸۸، حدیث ۳

۸ محمد مهدوی، مرکز آینده پژوهی و مطالعات راهبردی تابان

به ریاضت اقتصادی می‌داند در واقع جهاد اقتصادی را بیشتر در مصرف می‌بیند. در حالی که از منظر خوش بینانه باید جهاد اقتصادی را در مرحله تولید دید.^{۱۰}

عنوان جهاد اقتصادی علاوه بر نقاط اشتراکی که با عناوین سالهای گذشته دارد از وجوه تمایزی نیز برخوردار است. اولین وجه تمایز این نام به کاربرد لفظ «جهاد» برمی‌گردد. جهاد فقط دولت را مکلف نمی‌سازد، بلکه مردم را به طور کلی مکلف می‌کند و اینطور نیست که اگر عده‌ای به آن عمل کردند، از دیگران رفع تکلیف باشد زیرا که اقتصاد يك کشور شامل فعالیت همه مردم و مدیران آن جامعه است. اگر يك گروه اجتماعی از انجام وظیفه غافل شوند، اقتصاد به همان میزان با کاهش تولید و ضعف روبرو خواهد شد و ممکن است حتی نتایج کارکرد جهادی دیگران بی‌نتیجه شود. در تفسیری فراگیرتر می‌توان گفت کنار کشیدن هر گروه اجتماعی از جهاد اقتصادی، باعث خواهد شد تا ماهیت آن زیر سوال برود.

علاوه بر این، جهاد اقتصادی از جنبه نوع کارکرد و اثرگذاری نیز با فرامین قبلی متفاوت است زیرا که زمینه فعال شدن مردم در این جهاد به طور کامل به فعال شدن دولت نه در ساخت راه و کارخانه و تاسیسات ورزشی و امثالهم، بلکه به فعال شدن در فراهم کردن شرایط کار و فعالیت برای مردم و زمینه ورود آسان همه مردم به پهنه فعالیت اقتصادی و نیز پایه‌ریزی يك فرهنگ مشارکت است که بسیار متفاوت از رویه‌های معمول در واقعیت بخشیدن به شعار عدالت و اعلام تبعیت از ارزش‌های نظام اسلامی است.

مصادیق جهاد اقتصادی را می‌توان در سیره عملی پیامبر اکرم (ص) و امامان معصوم (ع) مشاهده کرد. استقلال و خوداتکایی مادی از محورهای زندگی آن بزرگواران بوده است. بر اساس روایات، معصومین (ع) بار زندگی خود را شخصاً به دوش می‌کشیدند و هیچ‌گاه برای تأمین ضروریات زندگی، خود را وابسته به دیگران نمی‌کردند. آنها مخالف اندیشه‌های انحرافی زهدمآبانه بودند که کار و تولید را با کمالات معنوی و مصالح اخروی در تضاد می‌دانست و با افکار باطل ارباب‌مآبانه که کار را وظیفه افراد پست و پایین جامعه قلمداد می‌کرد. وقتی ابعاد گوناگون شخصیتی همچون حضرت علی (ع) را مورد مطالعه و بررسی قرار می‌دهیم، می‌بینیم که ایشان در عین حال که زاهدترین فرد زمان خود است، فعال‌ترین آنها نیز هست. پیشوایان معصوم (ع) علاوه بر اینکه خود در عرصه تولید و تلاش اقتصادی پیشگام بودند، از تولیدکنندگان و کشاورزان حمایت می‌کردند و به آسیب دیدگان و ورشکستگان و قرض‌دارانی که زندگی اقتصادی آنها به دلیل مشکلات طبیعی مختل شده بود، کمک‌های فراوانی می‌کردند.

مطالعه زندگی و رفتار اقتصادی معصومین (ع) مفهوم جهاد اقتصادی را تا حدود زیادی روشن می‌سازد. آنان نه تنها خود علاقه زیادی به کارهای تولیدی و اقتصادی داشتند و از این طریق زندگی خود را تأمین می‌کردند بلکه با فعالیت جهادگونه زمینه‌های رفاه مادی و آسایش مسلمین را نیز فراهم می‌نمودند. علاوه بر این، آن بزرگواران همواره مسلمانان را به کار و تلاش تشویق و از سستی و تنبلی بر حذر می‌داشتند.

ضرورت و اهمیت جهاد اقتصادی

سوال مهمی که در باب نام‌گذاری سال ۱۳۹۰ به نام جهاد اقتصادی مطرح می‌شود ضرورت و اهمیت این نام‌گذاری در شرایط حاضر است. با نگاه دقیق به پیام‌ها و نام‌گذاری‌های سال‌های ۷۴ تا ۷۷ (وجدان کاری، انضباط اجتماعی و اقتصادی، ضرورت پرهیز از اسراف و رعایت صرفه‌جویی)، سال ۸۷ (نواآوری و شکوفایی)، سال ۸۸ (اصلاح الگوی مصرف) و سال ۸۹ (همت مضاعف، کار مضاعف) متوجه این نکته می‌شویم که یکی از نگرانی‌های رهبری انقلاب به عنوان سکان‌دار حرکت جامعه به سوی تعالی و پیشرفت شکوفایی اقتصاد کشور است. به همین دلیل سال جاری نیز به نام جهاد اقتصادی معرفی شده است. در تبیین چرایی این نام‌گذاری می‌توان موضوعات مختلفی را بیان نمود. رهبری انقلاب در سخنان‌شان بخشی از ضرورت‌های این نام‌گذاری را بیان نموده‌اند. ترفندهای اقتصادی دشمنان برای ضربه زدن به انقلاب یک از این ضرورت‌هاست که با اعمال تحریم‌های اقتصادی علیه ملت در حال انجام است. ضرورت دوم از نظر ایشان به الگو بودن نظام اسلامی برای سایر ملت‌هاست. به اعتقاد معظم‌له جمهوری اسلامی ایران بایستی بتواند در زمینه حل مشکلات اقتصادی، الگویی را ارائه نماید تا ملت‌ها ببینند با استفاده از تعالیم اسلام چگونه می‌توان پیشرفت کرد.

با الهام از فرمایشات مقام معظم رهبری مهم‌ترین دلایل ضرورت و اهمیت جهاد اقتصادی را می‌توان شامل این موارد دانست: اول آنکه جهاد زمانی معنا پیدا می‌کند که تهدیدی از جانب دشمن وجود داشته باشد. امروزه دشمنان نظام، هدف اولیه خود را مختل نمودن نظام اقتصادی کشور از طریق اعمال تحریم‌ها قرار داده‌اند. هرچند این تحریم‌ها سابقه طولانی دارد اما این بار دشمنان با تمامی توان خود وارد میدان شده‌اند. در عین حال آسیب‌پذیری ما در حوزه اقتصاد به دلیل بیمار بودن اقتصاد کشور بیشتر از سایر حوزه‌هاست و همین امر لزوم توجه به جهاد اقتصادی را دوچندان می‌کند. دوم آنکه در حال حاضر طرح‌های کلان اقتصادی همچون هدفمندکردن یارانه‌ها، ایجاد اشتغال گسترده و حل مشکل مسکن، تحول نظام بانکداری، بیمه و مالیات و غیره در کشورمان در حال اجراست که موفقیت آنها مستلزم حرکت جهادگونه است. سوم آنکه نظام مقتدر نظامی است که در تمامی حوزه‌ها الگو داشته باشد، لذا نظام اسلامی برای آنکه بتواند در منطقه و جهان، الگو شود باید مدل اقتصادی موفق مبتنی بر ارزشهای اسلامی ارائه نماید. ضرورت این موضوع به ویژه با تحولات اخیر منطقه بیشتر احساس می‌شود زیرا در وضعیت‌گذاری که کشورهای منطقه با آن روبرو هستند جمهوری اسلامی ایران می‌تواند با ارائه مدل اقتصادی موفق الگوی این کشورها باشد. در نهایت اینکه دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز و تبدیل جمهوری اسلامی ایران به کشور اول منطقه، نیازمند جهش اقتصادی است و با حرکت کند و آهسته امکان تحقق آن وجود نخواهد داشت. ضرورت جهاد اقتصادی را می‌توان از منظر دیگر با تحلیل دو محیط داخلی و بین‌المللی نیز مورد بررسی قرار داد. در تحلیل محیط داخلی می‌توان گفت سال ۱۳۹۰، اولین سال اجرای برنامه پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران است. این برنامه در واقع دومین برنامه پنج ساله‌ای است که در راستای تحقق اهداف سند چشم‌انداز بیست ساله کشور اجرا خواهد شد. با توجه به عملکرد برنامه چهارم که با وجود موفقیت‌های نسبی در برخی اهداف، در تأمین

اهداف رشد اقتصادی، بیکاری و تورم تک‌رقمی موفقیتی حاصل نشد، ضروری است به منظور دستیابی به اهداف اقتصادی سند چشم‌انداز بیست ساله یعنی استقرار ایران در جایگاه اول منطقه، تلاش مضاعفی برای تحقق اهداف فوق، در برنامه پنجم صورت گیرد و این مهم با یک جهاد اقتصادی آن هم از سال شروع این برنامه یعنی سال ۱۳۹۰ ممکن خواهد بود. در واقع برای رسیدن به جامعه‌ای که در آن فقر و بیکاری نباشد و عقب‌ماندگی‌ها از بین رفته باشد نیازمند رشد اقتصادی بالای هشت درصد و کاهش بیکاری و تورم هستیم. دستیابی به این اهداف خود نیازمند هماهنگی و همگرایی اجزاء و عناصر موثر در توسعه اقتصادی و ضرورت این همبستگی در حوزه‌های سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی است.

از سوی دیگر سال ۱۳۹۰ دومین سال اجرای قانون هدفمندکردن یارانه‌ها است؛ با توجه به اینکه این قانون عملاً در چند ماه پایانی سال ۱۳۸۹ و با اعطای یارانه نقدی قبل از حذف بخشی از یارانه‌های انرژی به مرحله اجرا در آمد، فشارهای اقتصادی ناشی از حذف یارانه‌ها به تدریج از سال ۱۳۹۰ ظاهر خواهد شد. از این رو لازم است دولت و ملت با حرکت جهادگونه مشکلات پیش‌روی این قانون را رفع نمایند.

شیوع فساد اقتصادی که به دلیل افزایش درآمدهای نفتی و قانون‌گریزی برخی از مدیران کشور حاصل شده است از دیگر عوامل مهم نامگذاری سال به نام جهاد اقتصادی است. مفهوم نهفته در واژه جهاد باعث می‌شود دیدگاه مادی در فعالیت اقتصادی به دیدگاهی معنوی تغییر پیدا کند و با بیدار شدن این مکانیسم درونی جلوی بسیاری از مفاصل اقتصادی و مالی گرفته شود.

در تحلیل وضعیت کشورمان در محیط بین‌المللی می‌توان گفت هم اکنون بیشترین فشارها از سوی دنیای غرب جهت بازداشتن ایران از دستیابی به انرژی صلح‌آمیز هسته‌ای و سایر دانش‌های بنیادی وارد می‌شود. تحریم‌های اقتصادی از سوی قدرت‌های بزرگ و شورای امنیت با همین هدف انجام می‌شود. خنثی نمودن این تحریم‌ها و یا حداقل کم اثر کردن اجرای آنها به ویژه در شرایطی که کشور نیازمند یک جهش اقتصادی است، به یک جهاد اقتصادی محتاج خواهد بود. علاوه بر این، دشمنان در پی القاء مدل‌های رقیب (به عنوان مثال ترکیه) به عنوان الگوی اسلامی توسعه و پیشرفت در منطقه هستند تا از الگو شدن کشورمان و گسترش اقتدار آن جلوگیری کنند.

جهاد اقتصادی با توجه به ماهیت آن، با موانع و مشکلاتی روبروست که مهم‌ترین آن فشارهای بین‌المللی است که بر سر برنامه‌های توسعه قرار دارد. این فشارها از دو جنبه می‌تواند جهش اقتصادی را تحت‌الشعاع قرار دهد: اول از طریق اعمال محدودیت در صادرات و دوم با ایجاد محدودیت تأمین پروژه‌ها از طریق منابع خارجی؛ بنابراین در سال جهاد اقتصادی باید رویکردی از جهش اقتصادی را دنبال نمود که از اسراف منابع ارزی جلوگیری کند.

جهاد اقتصادی در صورتی که با تحلیل دقیق محیط اقتصاد کشور صورت نگیرد قطعاً به نتیجه نخواهد رسید. در این راستا باید بخش‌های اقتصادی اولویت‌دار که دارای مزیت نسبی هستند شناسایی شده و بر آنها تأکید بیشتری شود. مطالعات نشان می‌دهد که در ایران بخش‌هایی نظیر پتروشیمی، ساختمان، حمل‌ونقل، تولید محصولات فلزی، صنایع مرتبط با برق و حتی دامداری و کشاورزی موجب تحریک سایر صنایع می‌گردند از این رو در برنامه جهاد اقتصادی، این بخش‌ها باید مورد توجه بیشتری قرار گیرند.

در مجموع درباره اهمیت جهاد اقتصادی می‌توان ادعا نمود کشورمان بدون يك جهش مبتنی بر جهاد اقتصادی قادر به پشت سر گذاشتن موانع پیش روی توسعه شتابان نمی‌باشد. از این رو لازم است تمامی نهادها و ارگان‌ها و نیز مردم جامعه تلاش خود را به کار بگیرند تا بتوانند با افزایش بهره‌وری و سایر عوامل دخیل در رشد و توسعه اقتصادی، زمینه دستیابی به قله‌های رفیع مادی و معنوی را فراهم نمایند.

نقش قوه قضائیه در جهاد اقتصادی

تحقق منویات مقام معظم رهبری در موضوع جهاد اقتصادی در گرو پایبندی دولت مردان به قوانین بالادستی و تلاش و کوشش بیشتر آنها جهت بهبود شاخص‌های کلان اقتصادی کشور است. مخاطب جهاد اقتصادی تمامی اشخاص حقیقی و حقوقی و از جمله قوای سه‌گانه و نهادهای تابعه آنها می‌باشند. دستگاه قضایی نیز به عنوان یکی از قوای سه‌گانه کشور نقش مهمی در تحقق این هدف والا دارد. برخی راهکارهای کلی جهاد اقتصادی در قوه قضائیه را می‌توان شامل این موارد دانست:

ارتقاء امنیت شغلی و منزلت قضات و کارکنان دستگاه قضایی، تربیت نیروهای متخصص و سالم و ارتقاء توانایی و مهارت‌های تخصصی آنها جهت رسیدگی به پرونده‌های اقتصادی و تجاری، کاهش هزینه‌های غیر ضرور و صرفه‌جویی در منابع و امکانات، تقویت نهادهای نظارتی درون قوه، تسریع در مکانیزه کردن امور اداری و قضایی، ترمیم حقوق و دستمزد کارکنان اداری و متناسب‌سازی آن، گنجانیدن واحدهای درسی پیرامون پیش‌گیری از جرایم اقتصادی در واحدهای درسی دانشگاه علوم قضایی، استقلال استخدامی و ساختاری قوه قضائیه و جذب قضات مورد نیاز و غیره.

اقدامات لازم برای تحقق جهاد اقتصادی در قوه قضائیه را می‌توان ذیل پنج حوزه تقنینی، نظارتی، قضایی، پیشگیری و پشتیبانی مورد بررسی قرار داد.

الف) حوزه تقنینی

آنچه قوه قضائیه در حوزه تقنینی می‌تواند انجام دهد اقدامات گسترده‌ای است که بررسی قوانین حوزه قضا و تنقیح و اصلاح آن در راستای توسعه اقتصادی و فراهم نمودن بسترهای لازم برای امنیت اقتصادی، شفافیت، تسریع در رسیدگی به پرونده‌های قضایی، جرم‌زدایی و ... با استفاده از ظرفیت‌های ملی و تجربیات فراملی بخشی از آنهاست.

ب) حوزه نظارتی

توسعه، تقویت، ارتقاء کارآمدی و فعال‌سازی بخش‌های نظارتی و حوزه‌های تصمیم‌سازی

در مباحث اقتصادی مثل جلسات سران و حضور کارشناسی قوی در جلسات مبارزه با مفاسد اقتصادی، شورای رقابت، شورای اصل ۴۴ و غیره مهمترین اقدامات در این حوزه است.

ج) حوزه قضایی

دستگاه قضایی در حوزه قضایی می‌تواند این اقدامات را انجام دهد:

- تقویت و توسعه مجتمع‌های تخصصی اقتصادی
 - توانمندسازی نیروی انسانی متخصص
 - توسعه زیرساخت‌های فن آوری
 - روی کرد حمایت از سرمایه‌گذاری سالم و تسریع در فرآیندهای قضایی حوزه اقتصادی
 - توسعه جهادی قوه قضائیه مثل صرف زمان کافی برای رسیدگی به پرونده‌های اقتصادی
- و ...

د) حوزه پیش‌گیری

قوه قضائیه در حوزه پیش‌گیری بایستی این اقدامات را انجام دهد: اطلاع‌رسانی عمومی و تخصصی، توسعه فرهنگ قضایی و حقوقی با کمک رسانه‌ها و آموزش و پرورش و آموزش عالی، تعامل با بخش‌های داخل و خارج از قوه به منظور پیش‌گیری از جرایم اقتصادی و توسعه امنیت اقتصادی، آسیب‌شناسی حوزه جرائم اقتصادی و همکاری با بخش‌های دولتی و خصوصی برای رفع مشکلات، توسعه فرهنگ حمایت از سرمایه‌گذاری و مبارزه با فساد در قوه، مستندسازی تجربیات و احکام قضایی در حوزه اقتصادی جهت تبادل تجربیات.

ه) حوزه پشتیبانی

سرانجام این قوه در حوزه پشتیبانی باید از ظرفیت زندان‌ها در توسعه اقتصادی حین و بعد از زندان استفاده نموده و زیرساخت‌های فن آوری و نرم‌افزاری در قوه بالاخص در حوزه ثبت را توسعه دهد.

قوه قضائیه، پس از فرمان جهاد اقتصادی توسط رهبر معظم انقلاب جلسات مختلفی را با حضور کارشناسان این قوه تشکیل داد و پس از بحث و بررسی فراوان راه‌بردهایی را جهت ایفای نقش دستگاه قضایی در تحقق جهاد اقتصادی ارائه نمود که برخی از آنها عبارتند از:

- تشکیل کمیته تحقق جهاد اقتصادی در قوه قضائیه با هدف تعریف و تعیین مصادیق جهاد اقتصادی مرتبط با قوه قضائیه و تدوین استراتژی و تعیین راه‌کارهای تحقق آن.
- بسترسازی قانونی و توسعه و ارتقاء فرهنگ داورى در دعاوى تجارى (داخلی و خارجی).

□ فعال‌سازی شورای حفظ حقوق بیت‌المال و صیانت از اراضی ملی و دولتی با روی کرد پیش‌گیری از زمین‌خواری و حیف و میل وجوه دولتی و با تعیین ساز و کارها و دستورالعمل‌های مناسب خصوصاً پیرامون مستندسازی املاک و سنددار نمودن کلیه عرصه کشور.

- آسیب‌شناسی ثبت و فعالیت شرکت‌های اقتصادی و ایجاد ساز و کار قانونی مناسب در نظارت بر فعالیت شرکت‌های ثبت شده، پیش‌گیری از انحراف در فعالیت قانونی مؤسسات و شرکت‌های تجاری و پیش‌گیری از فعالیت شرکت‌های صوری و متخلف و تسریع در رسیدگی به وضعیت فعالیت شرکت‌های هرمی.
- بهره‌گیری از تجربیات کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه در نقش قضا در امنیت اقتصادی و توسعه اقتصادی.
- تسریع در اجرای سیستم کاداستر جهت ایجاد نظم در حدود مالکیت‌ها، کاهش دعاوی و ارتقای امنیت اقتصادی.
- استفاده از ظرفیت زندانیان و سازمان زندان‌ها در حرفه‌آموزی، اشتغال و جهاد اقتصادی
- ارتقاء دانش و مهارت‌های تخصصی قضات شعب ویژه رسیدگی کننده به پرونده‌های با موضوع جرایم و فساد اقتصادی.
- هماهنگی، پی‌گیری و پشتیبانی محتوایی از فرآیند فرهنگ‌سازی عمومی جهت پیشگیری از جرایم مالی و اقتصادی توسط رسانه ملی.
- آسیب‌شناسی موانع سرمایه‌گذاری در داخل کشور با بهره‌گیری از فعالان اقتصادی، اصناف و NGOها و تلاش در جهت ایجاد امنیت روانی برای سرمایه‌گذاران.
- آسیب‌شناسی و پیگیری اجرای سیاست‌های اصل ۴۴ و قانون مربوط و ایجاد ساز و کارهای لازم جهت نظارت بر خصوصی‌سازی و واگذاری شرکت‌های دولتی.
- نظارت مؤثر بر حسن اجرای امور و اجرای صحیح قوانین و مقررات اقتصادی، پولی و مالی در دستگاه‌ها از جمله نظارت بر اجرای صحیح قانون هدفمندی یارانه‌ها.
- پیگیری مجدانه در توسعه و تکمیل سامانه الکترونیک و بانک جامع اطلاعات املاک و دارایی‌های اشخاص حقیقی و حقوقی با تأمین امنیت زیرساخت‌ها و شبکه‌های مربوط.
- نظارت، پیگیری و همکاری قضایی در وصول مطالبات معوقه بانک‌ها و اصلاح رویه‌های جاری اعطای تسهیلات با رویکرد پیش‌گیری از وقوع جرایم مالی و بانکی.
- اولویت‌بخشی به پیش‌گیری و مبارزه با جرایم اقتصادی از قبیل پول‌شویی ناشی از قاچاق مواد مخدر، کالا و ارز، جعل اسناد اقتصادی، جاسوسی و خرابکاری اقتصادی، کلاهبرداری کلان، رشاء و ارتشاء و ایجاد ساز و کار مناسب در تعقیب و مجازات مرتکبین جرایم مالی و اقتصادی با هدف ارتقاء امنیت تولید و سرمایه‌گذاری.
- ایجاد سازوکارهایی در کاهش و جلوگیری از اطلاع دادرسی پرونده‌های اقتصادی.
- تسریع در بررسی و رسیدگی به پرونده‌های اقتصادی کلان (بالتر از یک میلیارد تومان).
- پیگیری جهت تسریع در روند تصویب لایحه آیین دادرسی تجاری و ایجاد دادگاه‌های تخصصی امور تجاری.
- پیگیری تحقق مفاد فرمان هشت ماده‌ای مقام معظم رهبری در مبارزه با فساد مالی و اقتصادی و پاسخ به مطالبات عمومی در برخورد با مفسدان اقتصادی.
- تشدید نظارت بر خریدهای خارجی، مناقصات، مزایده‌ها، ترک تشریفات، قراردادهای خارجی و پیشگیری و مقابله با جرایم مربوط.

علاوه بر راه‌بردهای مذکور قوه قضائیه می‌تواند اقدامات دیگری را در جهت تحقق جهاد اقتصادی انجام دهد که بر خورد با مفسدان اقتصادی یک از مهم‌ترین آنها است. البته استقرار امنیت اقتصادی نیازمند اقدامات فراقوه‌ای است و با تمامی ارکان و نهادهای نظام ارتباط پیدا می‌کند اما بی‌گمان نقش دستگاه قضایی در این میان نقشی ممتاز، مؤثر و تعیین‌کننده است. پر واضح است که اخلال‌گران اقتصادی با ارتکاب جرایم اقتصادی به فضای کار و تولید و شکل‌گیری یک اقتصاد مبتنی بر عدالت، لطمه و خسارت سنگینی می‌زنند. بنابراین دستگاه قضایی با شناسایی، تعقیب و مجازات اخلال‌گران اقتصادی بستر امنیت اقتصادی را در کشور فراهم می‌کند. علاوه بر این قوه قضائیه همانند هر تشکیلاتی که دارای بودجه و دخل و خرج‌های شخصی است می‌تواند در همه حوزه‌های مدیریتی با کاهش هزینه‌ها و افزایش بهره‌وری در تقویت بنیه‌های اقتصادی نظام ایفای نقش کند.

نقش و جایگاه سازمان بازرسی کل کشور در جهاد اقتصادی

با توجه به وظایفی که قانون اساسی بر عهده این سازمان قرار داده است در دو حوزه نظارت بر حسن جریان امور و نظارت بر اجرای صحیح قوانین در کشور می‌تواند در تحقق راهبرد جهاد اقتصادی موثر باشد.

۱. نظارت بر حسن جریان امور

یکی از مشکلات جدی کشور بویژه در حوزه اقتصادی، عدم حسن جریان امور در حوزه‌های عملیاتی در زمینه بررسی و شناخت، طراحی، تدوین، تصمیم‌سازی، اجرا و نهایتاً ارزیابی فعالیت‌های اقتصادی است. به طور مثال در طراحی برنامه‌های توسعه برنامه‌ها بدون توجه به زیرساخت‌ها، ظرفیت‌ها و توانمندی‌ها به تصویب می‌رسد و در حوزه اجرا با مشکل عدم اولویت‌بندی، عدم اختصاص به موقع اعتبارات، مشکلات مدیریتی و... مواجه است. با توجه به این مطالب سازمان در حوزه‌های تخصصی اقتصادی باید اقدامات ذیل را مورد توجه قرار دهد:

- شناسایی و تعیین حوزه‌های اقتصادی برتر، موثرتر و اولویت‌دار
- آسیب‌شناسی کارشناسی و تخصصی حوزه موردنظر
- تهیه گزارش و ارائه راه‌کارها
- تنظیم گزارش‌های کلان در حوزه‌های تخصصی اقتصادی با ارائه راه‌کارها به صورت شش‌ماهه
- پی‌گیری اجرایی پیشنهادات

- در حوزه قوانین نیز سازمان بازرسی می‌بایست به انجام این اقدامات بپردازد:
- با توجه به وظیفه محول شده به سازمان بازرسی در جهت تنقیح و اصلاح قوانین کشور این سازمان می‌بایست در راستای توجه به سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی، اصلاح قوانین را از اولویت‌های کاری خود قرار دهد.
 - ادارات اقتصادی سازمان با کمیسیون‌های اقتصادی مجلس تعامل مناسب و موثری داشته باشد و پیشنهادات کارشناسی خود را جهت اصلاح قوانین به آنها ارائه نماید
 - تعامل جدی و فعال با تشکل‌های بخش خصوصی در جهت بررسی مشکلات آنها و ارائه راه‌کارهایی جهت رفع این مشکلات
 - حضور فعال سازمان در مراجع تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی که قانوناً مجاز به شرکت در آنها می‌باشد و یا مشاوره به آنها

۲. نظارت بر اجرای صحیح قوانین

در بحث نظارت بر اجرای صحیح قوانین، سازمان می‌بایست حوزه‌های اولویت‌دار در موضوع جهاد اقتصادی را شناسایی و نسبت به تمرکز امکانات خود جهت بازرسی و نظارت دقیق بر آنها اقدام نماید. علاوه بر این سازمان می‌تواند اقدامات زیر را انجام دهد:

- با توجه به اهمیت برنامه‌های توسعه و قانون بودجه سالانه در موضوع جهاد اقتصادی، برنامه‌های بازرسی بیشتر بر این قوانین به ویژه در حوزه اقتصادی متمرکز شود.
- قوانین و موضوعاتی که اقتصاد کشور را تحت تاثیر قرار می‌دهد همچون تسهیلات بانکی و شهرک‌های صنعتی مورد توجه جدی در بازرسی‌ها قرار گیرد.
- توجه جدی به پرونده‌های موردی که به سرمایه‌گذاری و شاخص‌های کلان اقتصادی مربوط می‌شود.
- تعامل با بخش خصوصی در جهت تعیین حوزه‌های موثر برای برنامه‌های بازرسی.

علاوه بر مسائل فوق، سازمان بازرسی باید روند رسیدگی به شکایات مردم از دستگاه‌های دولتی را تسریع نموده و نسبت به ارتقای وضعیت کیفی گزارش‌های بازرسی اقدام نماید. سازمان بازرسی در جهت حرکت جهادگونه خود باید با محیط بیرونی خود ارتباط موثری برقرار نماید که استفاده از ظرفیت تشکل‌های اقتصادی، رسانه‌های گروهی و بازرسان افتخاری از آن جمله است. علاوه بر این با سایر دستگاه‌های نظارتی باید تعامل مناسبی برقرار شود تا تمرکز برنامه‌های این سازمان‌ها بر حمایت از شاخص‌های اقتصادی قرار گیرد. حمایت از مدیران لایق، مبتکر و خلاق، توسعه اطلاع‌رسانی در مورد اقدامات سازمان در حمایت از سرمایه‌گذاری و مبارزه با فساد، توسعه تعاملات با سازمان‌ها و نهادهای منطقه‌ای و

بین المللی در جهت معرفی اقدامات کشورمان در مبارزه با فساد و ایجاد محیطی امن می تواند به توسعه اقتصادی کشور و در نتیجه خیزش آن کمک نماید. از این رو باید ارتباط مناسبی با سازمان های بین المللی و منطقه ای برقرار شود تا جایگاه کشورمان در شاخص های بین المللی ارتقاء یابد.

فهرست منابع

- آیت الله ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، تهران: انتشارات دارالکتب الاسلامیه، جلد ۲۵
بیانات مقام معظم رهبری در حرم مطهر رضوی در آغاز سال ۱۳۹۰
<http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=11804>
- پیام نوروزی مقام معظم رهبری به مناسبت آغاز سال ۱۳۹۰
<http://farsi.khamenei.ir/message-content?id=11785>
- ثقه الاسلام کلینی، اصول کافی، جلد پنجم، ترجمه صادق حسن زاده، انتشارات قائم آل محمد
۱۳۸۵
- حسین بن محمد راغب اصفهانی، ترجمه مفردات الفاظ القرآن، ترجمه مصطفی رحیمی نیا،
انتشارات سبحان، ۱۳۸۶
- فرهنگ معین به نشانی اینترنتی:
<http://www.rismoon.com/moeenletterindex-fa.html>
- ستاد حقوق بشر قوه قضائیه به نشانی اینترنتی:
<http://www.humanrights-iran.ir/>
- « میزگرد علمی جهاد اقتصادی، چیستی، چرایی و چگونگی»، فصلنامه راهبرد یاس، شماره
۲۵، بهار ۹۰
- محمد محمدی ری شهری، سید حمید حسینی، منتخب میزان الحکمه، نشر دارالحدیث،
۱۳۸۷
- محمد مهدوی، مرکز آینده پژوهی و مطالعات راهبردی تابان
<http://www.tabancenter.ir/?p=270>
- نصرالدین امین ورزلی، «جهاد اقتصادی»، رهیافت آموزش، سال دوم، شماره ششم، خرداد ۹۰